

I. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.036

Бованенко О.О.

ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ЗМІСТОВНО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті здійснено обґрунтувати теоретичних засад процесу виховання художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів. Здійснена характеристика складових змістовно-технологічного забезпечення виховання художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів. Набуло деталізації трактування поняття «змістовно-технологічне забезпечення». Змістовно-технологічне забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів розглядається як сукупність змістового наповнення даного процесу та його технологічного упровадження. Обґрунтовано змістове забезпечення процесу формування художньо-естетичної культури студентів через реалізацію змістових напрямків та змістового наповнення процесу навчально-виховної роботи педагогічних університетів. Визначено складові технологічного забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів: методи, форми, засоби навчально-виховної діяльності педагогів та студентів.

Ключові слова: художня культура, естетична культура, художньо-естетична культура, студенти педагогічних університетів, змістове забезпечення, технологічне забезпечення, змістовно-технологічне забезпечення, методи, організаційні форми.

На сучасному етапі розвитку системи діяльності вищих навчальних закладу в центрі уваги має стати реалізація завдань гуманізації освіти. Особливої значущості при цьому набувають засоби художньої освіти та естетичного виховання особистості, формування художньо-естетичної культури майбутніх фахівців. Успішність формування художньо-естетичної культури майбутніх фахівців гарантує не лише забезпечення теоретичних та практичних засад цього процесу, але й посилення уваги до впровадження змісту, форм та методів навчально-виховної роботи, активізації пізнавальної діяльності студентів, розкриття особливостей формування їх професійних умінь та навичок.

Проблему формування художньо-естетичної культури особистості деталізовано в наукових дослідженнях у таких аспектах: філософія мистецької діяльності (І. Зязюн, О. Михайличенко, Г. Падалко, О. Рудницька та ін.); формування естетичної культури особистості (М. Каган, С. Миропольська, С. Русов); роль естетичного виховання в процесі становлення особистості (І. Бех,

В. Лозова, О. Семашко та ін.); реалізація художньо-естетичного досвіду в творчій діяльності (О. Рубан, Р. Ткач та ін.).

Можливості використання декоративно-прикладного мистецтва як чиннику художнього виховання у своїх наукових дослідженнях визначили М. Власюк, О. Сорока, Л. Фірсова та ін.

Проте в сучасних дослідженнях лишається недостатньо розкритим такий аспект виховання художньо-естетичної культури молоді як визначення змістових та технологічних засад означеної проблеми.

Саме тому *метою даної статті* є: обґрунтувати теоретичних засад процесу виховання художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів та характеристика складових його змістовно-технологічного забезпечення.

Розробка теоретичних засад нашої експериментальної роботи по формуванню художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів потребувала аналізу та деталізації складових поняття «змістовно-технологічне забезпечення»

У сучасній словниковій літературі «забезпечення» розглядається як надання достатніх для життя матеріальних засобів; створення матеріальних засобів, необхідних для діяльності, функціонування чого-небудь [2].

Ми будемо розглядати педагогічне забезпечення роботи з формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів як специфічний вид діяльності, який передбачає активізацію особистісних та інституційних ресурсів вищого навчального закладу, що необхідні для реалізації ефективності процесу формування культури студентської молоді.

Через сукупність педагогічних умов здійснення процесу педагогічного забезпечення розглядає О. Безпалько, яка зазначає, що «соціально-виховна робота з молоддю може проводитися з використанням значної кількості різноманітних ресурсів (природні, фінансові, матеріальні, людські, інституційні, інформаційні, технологічні, часові)» [1, с. 186].

Також ми звернули увагу на структуру педагогічного забезпечення, що пропонує В. Ягупов [6]. Автор визначає такі компоненти педагогічного забезпечення, як: змістовий, операційно-діяльнісний та контрольнорегулювальний. Ґрунтуючись на даному підході ми будемо розглядати процес педагогічного забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів як сукупність змістового та технологічного забезпечення даного процесу.

Змістовий компонент у педагогічній діяльності на думку В. Ягупова містить усе те, що становить поняття «зміст освіти», – систему наукових знань, навичок і вмінь, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток здібностей, формування світогляду, набуття соціального досвіду, підготовку до суспільного життя і до професійної діяльності. Тобто змістовим компонентом формування культури є все, що впливає із багатства суспільно-історичного досвіду, вартостей культури і використовується для потреб виховного процесу. Відповідно зміст процесу формування культури ми розглядатимемо як поєднання суб'єктивного досвіду особистості з її ставленнями, цінностями і смислами, уміннями, соціальними навичками, способами поведінки, здібностями.

Таким чином, ми будемо розглядати *змістове забезпечення* процесу формування художньо-естетичної культури студентів як реалізацію змістових напрямків та змістового наповнення процесу навчально-виховної роботи педагогічних університетів.

Технологічний компонент педагогічного забезпечення – це технологізація практичної діяльності з формування художньо-естетичної культури студентів.

Ми виходили з того, що технологія (з грец. *techne* – мистецтво, майстерність, уміння) визначається як сукупність прийомів і способів одержання, обробки або переробки дійсності. Тому ми будемо розглядати це поняття як опис процесів, інструкцій з виконання, послідовність (алгоритм) виконання технологічних правил, вимог.

Нашу увагу привернуло дослідження Н. Заверіко, яка зазначає, що метою розробки та впровадження технології є пошук найефективніших шляхів досягнення мети діяльності за конкретних умов її здійснення з оптимальним використанням результатів і можливістю узагальнення досвіду та використання його за інших умов і сфер діяльності [5].

Словникова література визначає освітню «технологію як спосіб організації навчально-виховної діяльності на основі її поділу на окремі процедури, їх координації і синхронізації та вибору оптимальних педагогічних засобів і методів виконання» [2, с. 907].

Сучасні дослідники проблеми оптимізації навчально-виховного процесу у вищій школі визначають технологічний компонент як процесуальний, організаційний, методичний. Усі наведені визначення мають право на існування, оскільки технологічне забезпечення передбачає організацію ряду логічно і послідовно здійснених процесів (процедур) та їх методичне підкріплення. Основними складовими технологічного забезпечення є принципи, методи, форми, засоби діяльності педагогів та студентів [2].

Отже, технологічне забезпечення процесу виховання передбачає виконання таких вимог: наукова обґрунтованість; практична апробація; структурованість (систематичність, послідовність і координованість дій); однозначність мети, завдань та умов використання методів та очікуваних результатів; наявність механізму адаптації до конкретних умов діяльності.

Складовими технологічного забезпечення є методи, прийоми, засоби та форми навчально-виховної роботи. Деталізуємо ці складові.

Метод в сучасній педагогічній літературі розглядають як «сукупність підходів, прийомів, операцій практичного чи теоретичного засвоєння дійсності» [2, с. 486]. Ми використовували весь арсенал педагогічних методів виховання та доповнювали їх методами художньо-естетичного виховання засобами декоративно-прикладної діяльності.

Практичну реалізацію методів виховної роботи наочно виявляє таке поняття як *форма роботи*. Ми будемо виходити з визначення С. Карпенчук, що розглядає форми навчально-виховної роботи як «варіанти організації взаємодії педагога зі студентами, спрямовані на створення умов для позитивної активності, вирішення відповідних завдань соціалізації» [3, с. 319].

Отже *змістовно-технологічне забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів* ми розглядатимемо як сукупність змістового наповнення даного процесу (змістові напрямки та їх складові) та його технологічного упровадження (відповідний методичний інструментарій: методи, прийоми, засоби та форми навчально-виховної роботи), що забезпечать оптимізацію процесу формування художньо-естетичної культури студентів.

У змісті даної статті ми надамо характеристику тим змістовим та технологічним засадам, що були покладені в основу експериментальної роботи по формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів.

Змістове забезпечення процесу формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів ми розглядаємо як сукупність та взаємообумовленість двох змістових напрямків: формування художньої культури та формування естетичної культури студентів педагогічних університетів. Розглянемо змістові складові кожного з цих напрямків.

Таким чином нами було здійснено опис змістового забезпечення процесу формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів. Охарактеризовано нами змістове забезпечення знаходить свою реалізацію в технологічному забезпеченні даного процесу.

Дамо характеристику першій складовій технологічного забезпечення процесу формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів – методів навчальної та позанавчальної роботи. Під час експериментальної роботи ми використовували як методи художньо-естетичного виховання студентів педагогічних університетів, так і загально педагогічні методи, що на нашу думку, є найбільш доцільним. Дамо їх побіжну характеристику.

Методи формування свідомості ми розглядали як засоби впливу на пізнавальну сферу студентів. У процесі технологічного забезпечення формування художньо-естетичного культури студентів ми використовували такі методи, як: переконання, навіювання та приклад.

Методи організації діяльності ми використовували як засіб включення студентів в практику декоративно-прикладної діяльності, отримання ними навичок та вмінь практичної художньо-творчої діяльності, як засіб розвитку здатності до створення художнього продукту.

Метод гри дозволяв внести елементи романтики, емоційного піднесення в процес аудиторної роботи, підготувати студентів до використання гри як інструменту активізації художньо-естетичної діяльності. У процесі навчання ми застосовували сюжетні, корекційні, рольові та ділові ігри.

Методи стимулювання діяльності студентів виступали дієвим чинником активізації пізнавального інтересу, «підігривали» інтерес студентів до процесу декоративно-прикладної діяльності. Нами було застосовано прийоми методів заохочення та змагання.

Методи самовиховання ми розглядали як дієвий засіб формування особистості митця, автора, що здатен до художньо-естетичної інтерпретації, самостійно здійснює втілення художньо-естетичних образів в практичну діяльність.

Оскільки декоративно-прикладна діяльність – це процес, що можливий лише як наслідок творчої взаємодії та співпраці студентів, ми вважали за доцільне доповнити технологічне забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів інтерактивними методами. Найбільш доцільним ми вважали використання таких методів, як: мозковий штурм, робота малих творчих груп, кейс-метод, дискусія та диспути.

Оскільки декоративно-прикладна діяльність ґрунтується на засадах народного мистецтва, автентичної культури, ми вважали за доцільно використати в структурі технологічного забезпечення методи народної педагогіки, а саме метод ідентифікації, наслідування, ототожнення, стилізації, трансформації та модифікації тощо.

Також ми зарахували до структури технологічного забезпечення інформаційно-пошуковий метод, що передбачає створення художньо-естетичних і проблемних ситуацій. Прийомами даного методу стали: проблемні запитання, творчі завдання, ситуації.

Основним методом включення студентів в процес декоративно-прикладної діяльності став метод створення художнього контексту, що сприяв формуванню художньо-естетичної культури студентів через «виходи» за межі декоративно-прикладного мистецтва в інші види мистецтва (живопис, музику, літературу) та інші галузі знань. Застосування методу створення творчого контексту не лише сприяло формуванню навичок декоративно-прикладного мистецтва, а й «створювало передумови для емоційного творчого сприйняття, яке вимагає від молоді людини «соціального діалогу», який передбачає активну взаємодію з усією навколишньою дійсністю» [4, с. 33].

Наступною складовою технологічного забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів стали форми навчальної та позанавчальної роботи студентів.

Ми застосовували класичний арсенал форм навчальної роботи (лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, форми контролю та оцінки знань). Також нами застосовувалось нестандартні форми організації навчального процесу: відеолекторії, бінарні лекції, культурологічні бесіди, «музейні години» та «відкриті» заліки. Достатньо інноваційними стали форми консультування: Інтернет-консультування та стендове консультування.

Пріоритетними для розв'язання завдань формування художньо-естетичної культури студентів у процесі декоративно-прикладної діяльності стали позанавчальні форми роботи. Особливістю включення студентів в декоративно-прикладну діяльність в позанавчальний час став підхід до цих форм роботи як до своєрідного професійного тренінгу. Участь студентів у формах соціально-виховної роботи виступає гарантом наявності в них умінь та навичок проведення подібних форм роботи у майбутній професійній діяльності з вихованцями. Основними формами позанавчальної роботи в технологічному забезпеченні формування художньо-естетичної культури студентів стали: ярмарки, творчі майстерні, форми створення дизайну середовища освітнього простору, майстер-класи, виставки.

Таким чином, нами розроблено змістовно-технологічне забезпечення формування художньо-естетичної культури студентів педагогічних університетів у процесі декоративно-прикладної діяльності. До структури даного забезпечення увійшли змістова та технологічна складові.

Здійснене нами обґрунтування змістовно-технологічного забезпечення формування художньої-естетичної культури студентів педагогічних університетів надало нам можливість впровадження його у процесі експериментальної роботи.

До перспектив нашого дослідження належить деталізація упровадження форм художньо-естетичного виховання студентів педагогічних університетів відповідно до визначених показників сформованості художньо-естетичної культури.

Використана література:

1. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К., Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.*
2. *Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.*
3. *Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1997. – 380 с.*
4. *Карташов С.А. Формування музично-естетичної культури молодших школярів: методичні рекомендації / С.А. Карташов. – Вітебськ: УО «ВДУ ім. П.М. Машерова », 2008. – 43 с.*
5. *Технології соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник для студентів напряму підготовки «Соціальна педагогіка» / За заг. ред. Н.В. Заверико. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. – 281с.*
6. *Ягунов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.*

БОВАНЕНКО ОЛЬГА АЛЕКСАНДРОВНА. *Воспитание художественно-эстетической культуры студентов педагогических университетов: содержательно-технологическое обеспечение.*

В статье осуществлено обоснование теоретических принципов процесса воспитания художественно-эстетической культуры студентов педагогических университетов. Осуществлена характеристика составляющих содержательно-технологического обеспечения воспитания художественно-эстетической культуры студентов педагогических университетов. Приобрело детализацию трактовка понятия «содержательно-технологическое обеспечение». Содержательно-технологическое обеспечение формирования художественно-эстетической культуры студентов определено как совокупность смыслового наполнения данного процесса и его технологического внедрения. Обосновано смысловое обеспечение процесса формирования художественно-эстетической культуры студентов через реализацию смысловых направлений и смыслового содержания процесса учебно-воспитательной работы педагогических университетов. Определены составляющие технологического обеспечения формирования художественно-эстетической культуры студентов: методы, формы, средства учебно-воспитательной деятельности педагогов и студентов.

Ключевые слова: художественная культура, эстетическая культура, художественно-эстетическая культура, студенты педагогических университетов, содержательное обеспечение, технологическое обеспечение, содержательно-технологическое обеспечение, методы, организационные формы.

BOVANENKO OLGA. *Education of artistic –aesthetics culture of students of pedagogical universities: richly-technological providing.*

In the article is carried out to ground theoretical principles of process of education of artistic–aesthetics culture of students of pedagogical universities. Realizable description of constituents of the richly-technological providing of education of artistic–aesthetics culture of students of pedagogical universities. Purchased working out in detail of interpretation of concept "richly-technological providing". Richly-technological providing of forming of artistic–aesthetics culture of students certainly as totality of the semantic filling of this process and him technological introduction semantic providing. The semantic providing of process of forming of artistic–aesthetics culture of students is reasonable through realization of semantic directions and semantic filling of process of educational-educator work of pedagogical universities. The constituents of the technological providing of forming of artistically-aesthetic culture of students are certain: methods, forms, facilities of eeducation activity of teachers and students.

Keywords: artistic culture, aesthetic culture, artistic–aesthetics culture, students of pedagogical universities, rich in content providing, technological providing, richly-technological providing, methods, organizational forms.

УДК 37.013.42:054.72

Гевчук Н. С., Данилюк О. І.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті здійснено характеристику й визначено особливості соціального виховання дітей трудових мігрантів у загальноосвітніх навчальних закладах. Представлено теоретичний аналіз поняття «соціальне виховання», розкрито його сутність як процесу, що відбувається у соціально-виховному середовищі. Обґрунтовано значення загальноосвітнього навчального закладу як інституту соціалізації дітей трудових мігрантів. Проаналізовано різні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо визначення поняття «соціалізації». Розкрито діяльність суб'єктів (держава, місцева влада, управління освіти і науки, органи внутрішніх справ, загальноосвітні навчальні заклади, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді) та об'єктів соціально-виховної роботи з дітьми трудових мігрантів. Охарактеризовано основні види виховної роботи (родинно-сімейне виховання, валеологічне, моральне, громадянське, інтелектуальне, трудове, економічне, екологічне, художньо естетичне, спортивно-туристичне) у